

Vijf reflecties over de “zaak Van Dyck”

op 26 juni 2011 gemaïld naar een paar rechtstreeks betrokkene personen;
op 3 november 2011 voorgelezen tijdens het Metaforumdebat “Is er een conflict tussen efficiënt management, maatschappelijk engagement en vrijheid van onderzoek” (Leuven, Hollands College)

Als laureaat van een prijs voor het Vrije Woord en lid (zij het "bijzonder") van de K.U.Leuven is het niet verwonderlijk dat ik me verplicht voel (en herhaaldelijk verzocht werd) ook iets te zeggen over de "zaak Van Dyck", alhoewel ik deze slechts episodisch heb kunnen volgen wegens een opeenvolging van verblijven in het buitenland. Onderaan vijf spoedige reflecties

1. Het is m.i. aanvaardbaar dat een universiteit aan onderzoek doet dat controversieel is bv omdat het vooral tot de winsten van een privébedrijf bijdraagt, schadelijke gevolgen zou kunnen hebben voor het milieu, de welvaart van kwetsbare bevolkingen zou kunnen aantasten, of andere ernstige ethische vragen stelt — als het dat maar op een voorzichtige en reflecterende wijze doet, bv dankzij ethische commissies of het prachtig Metaforuminitiatief.

2. Geweld kan tegen goederen gebeuren, niet alleen tegen personen, en is niet noodzakelijk minder erg wanneer het tegen goederen dan tegen personen gaat (een moskee in brand versus een taartje op een gezicht). En geweld moet door de civiele overheid gesanctioneerd worden, rekening houdend met de maat van de schade (één venster versus een heel pand) en de inhoud van de doeleinden (racistische haat versus welzijn van proefdieren).

3. De openbare rechtvaardiging van geweld is niet hetzelfde als geweld, maar is vaak een aanmoediging tot verder geweld van dezelfde aard en met dezelfde bedoeling. De vrijheid van meningsuiting mag om die reden — voorzichtig — door de civiele overheid beperkt worden.

4. Wanneer mogen/moeten academische instellingen zelf openbare verklaringen van een van hun leden sanctioneren, en daardoor zijn/haar vrijheid van meningsuiting strikter beperken (door zwaardere sancties) dan indien alleen de civiele overheid iets deed?

- Zeker niet in het geval van elke openbare rechtvaardiging van geweld binnen of buiten zijn/haar domein van expertise (bv Palestijns terrorisme)

- Zeker niet in het geval van elke openbare kritiek, hoe radicaal ook, van de aanvaardbaarheid van onderzoek dat binnen de eigen universiteit gebeurt (bv stamcelonderzoek)

- Zeker wel in geval van aanmoediging tot geweld tegen leden van de instelling of tegen goederen (gebouwen, apparatuur, aardappelvelden, ...) die ze voor hun werk gebruiken volgens de regels die door de instelling goedgekeurd zijn.

5. Geweld excuseren of zelfs goedkeuren dat in het verleden is gebeurd mag vaak geïnterpreteerd worden als een aanmoediging tot meer gelijkaardig geweld in de toekomst. Maar niet noodzakelijk. Die onderscheiding kan van cruciaal belang zijn om te beslissen of in dit geval een vertrouwensrelatie echt onherroepelijk geschonden is. En daarom ook om te oordelen of een zware sanctie in dit geval onze sociale verantwoordelijkheid als academici om vrij te spreken — ook soms tegen de zin van onze academische overheid of tegen het belang van onze universiteit — op zorgwekkende wijze bedreigt.

Philippe Van Parijs
responsable de la Chaire Hoover d'éthique économique et sociale, UCLouvain
bijzonder gasthoogleraar, Hoger Instituut voor Wijsbegeerte, K.U.Leuven